KADER

Orgaan voor functionarissen van het Humanistisch Verbond

2e JAARGANG - JANUARI-FEBRUARI 1959 NR. 1

INHOUD

DE GEMEENSCHAP

Uit de gemeenschappen 1
Het is wel gemakkelijk, maar..... 3
Tijd en Taak 3
Vriendelijk, maar ook dringend 4
Een Engels rapport 4
Verslag Top Kader Conferentie 7

GEESTELIJKE VERZORGING

Wat doet de C.C.G.V.? 11
Aanvaarding 12
Verjaardagen 14
Ziekenbezoek 15
Verworven inzicht bij het werk in de arbeiderskampen II 17
Nieuws uit en om de arbeiderskampen 21
Geestelijke verzorging van gedetineerden 21

DE STEMVORK

Redactiewisseling 23
De verborgen verleiders I 23
Ter ernstige overweging aan de radio-sprekers 24
Varia ex Cathedra 26

KADER

ORGAAN VAN HET
HUMANISTISCH VERBOND
INHOUDENDE

I DE GEMEENSCHAP

RUBRIEK VOOR DE GEMEENSCHAPSFUNCTIONARISSEN
REDACTIE: W. COENDERS, BRINKGREVERWEG 111, DEVENTER, TELEFOON 06700—5452

II GEESTELIJKE VERZORGING

RUBRIEK VOOR DE GEESTELIJKE RAADSLIEDEN EN HUN MEDEWERKERS
REDACTIE: MEVR. D. HEROMA-MEILINK, PLESMANSINGEL 6, AMSTELVEEN, TEL. 02964—4322

III DE STEMVORK

RUBRIEK VOOR DE SPREKERS
REDACTIE: W. C. KOPPENBERG, MINERVALAAN 66 I, AMSTERDAM-Z., TELEFOON 020—718531

ADMINISTRATIE: OUDEGRACHT 152, UTRECHT, TELEFOON 030—10163

De Gemeenschap

RUBRIEK VOOR DE GEMEENSCHAPSFUNCTIONARISSEN

UIT DE GEMEENSCHAPPEN.

Kerstmis en jaarwisseling drukten hun stempel op de gemeenschapsactiviteiten. **Laren-Blaricum** ondernam een Kerstactie van een dermate hartverwarmende aanpak, dat er hier méér dan een summiere aanduiding van gegeven mag worden.
Een uit de leden gevormd werkcomité haalde tussen 10 en 17 december bij de leden gaven in geld of natura af. De opbrengst was boven verwachting. Het werkcomité maakte fleurige pakketten en mandjes, versierd met dennegroen en hulst, die al naar gelang de bestemming, gearrangeerd werden met o.a. zelfgebakken kerstcake, koffie, thee, roomboter, chocolade, ananas, melk, rookworst, kerstpudding, vijgen, noten, vers fruit, flesjes eau de cologne, zeep, boeken en kaarsen. Kinderen van de leden maakten tekeningen en kerstversieringen. Bestuursleden, die over een auto beschikken, brachten de kerstpakketten naar de verschillende adressen. Aldus kon aan dertig buitenkerkelijke bejaarde echtparen, chronische zieken en alleenstaanden, een prettige verrassing worden bereid. Daarenboven stuurde het bestuur aan een twaalftal oudere leden een kerstbloemstukje.
In tal van gemeenschappen werden **kerst- of jaarwisselingsbijeenkomsten** gehouden. Voorzover daarvan uit ontvangen gemeenschapsberichten kennis werd gekregen, volgt hieronder een overzicht, niet zozeer voor de statistiek, als wel om de andere gemeenschappen ideeën voor het volgende seizoen te geven. Daarvoor is het nu nog niet te laat.

Amersfoort. Op de avond van 28 december genoten groot en klein van:
geïmproviseerd spel van enkele kinderen,
muziek en zang bij kaarslicht,
spelletjes voor jong en oud in een met groen versierde zaal.

Amsterdam: zondagavond 28 december:
Toespraak met muzikale omlijsting, door Vox Humana.
Pauze met koffie en oliebollen.
Cabaret door Tom Schnuck en pianist Kik Metsch.

Arnhem: zaterdagavond 3 januari:
Folkloristische muziek uit India, Vietnam, China en Bulgarije, Griekenland en Spanje.

Apeldoorn: zondagmiddag 11 januari:
Programma, naar traditie niet bekend gemaakt, moest prettige verrassing blijven.

Assen: dinsdagavond 30 december:
Toespraak, pauze, luchtige voordracht.

Beverwijk: dinsdagavond 6 januari ten huize van een lid:
toespraakje, zang, gezelschapsspel en een programma door een onlangs gevormde z.g. creatieve groep.

Bilthoven: op de ochtend van nieuwjaarsdag:
Instuif en felicitatie-receptie bij één van de leden thuis.

Deventer: zaterdagavond 10 januari:
cabaretprogramma door Tom Schnuck, daarna: dansen.

Eindhoven: zaterdag 10 januari:
Broodmaaltijd, toespraak over de geschiedenis van Eindhoven en..... verrassingen.

's-Gravenhage: zondagmiddag 21 december:
Kersttoespraak, omlijst door zang. Voor de kinderen een afzonderlijke bijeenkomst.

Haarlem: zaterdag 10 januari:
Optreden van twee leden van het Amsterdamse Studentencabaret, daarna liedjes, zang, pianomuziek. Voorts: verloting van door de leden beschikbaar gestelde voorwerpen t.b.v. Steunfonds Praktisch Humanisme.

Leeuwarden: Tweede Kerstdag 's middags een familie-bijeenkomst met korte toespraak, lange pauze, muziek en dia's van een vakantie bij de poolcirkel.

Leiden: zondag 18 januari:
Middagbijeenkomst met praatje over het wel en wee der gemeenschap, thee en algemeen gesprek.

Rotterdam: woensdag 7 januari:
Toespraakje, licht vocaal programma.

Utrecht: zondag 28 december:
Ochtendbijeenkomsten in elk der wijken met gesprek over de nieuwjaarsboodschap van het gemeenschapsbestuur. Daarna vertrek naar het Erasmushuis. Gezamenlijke broodmaaltijd, afwassen, toespraak, gezellig programma met voordracht en dans. Inderdaad: waardig èn aardig over de drempel.

Soest: zondagmiddag 28 december: muziek, deklamatie, toespraak.

Velsen: dinsdag 30 december:
Toespraak, zang door leden-kwintet, vertoning van kleurendia's, verloting t.b.v. praktisch humanisme, koffie, oliebollen.

Voorburg: zondagavond 28 december:
Aandacht voor luchtige voordrachtskunst en de materiële kant der dingen.

HET IS WEL GEMAKKELIJK, MAAR ....

Ondanks alle schriftelijke aanmaningen zijn er in een aantal gemeenschappen toch nogal wat leden, tot wie de contributieverhoging niet is doorgedrongen. Nu is het de gemakkelijkste weg, ze dan maar af te voeren, maar in de praktijk blijkt, dat dit beslist niet altijd nodig is. Natuurlijk kunnen we ons bij de huidige stand van ons ledental niet veroorloven, ook maar één lid te verliezen, dat misschien behouden zou kunnen blijven, maar zelfs al zouden we in de leden zwemmen, dan moet alles gedaan worden om na te gaan of zo'n slechte betaler inderdaad niet wil of niet beter weet. Want dat komt meer voor dan men wel eens denkt.
Er moet met deze mensen toch nog eens gepraat worden. Dat dit beslist resultaten oplevert bewijst het volgende: in een gemeenschap werden 20 van dergelijke leden bezocht. Twee moesten worden afgevoerd, tien verhoogden hun contributie en de rest kwam in aanmerking voor de uitzonderingscontributie, omdat bij dat gesprek bleek hoe de financiële verhoudingen waren. En deze mensen stelden er prijs op lid te blijven, waarvoor nu juist die uitwijkmogelijkheden aan de beoordeling van het bestuur wordt overgelaten.
Waar men ook nog wel eens op mag letten, is de regel in art. 6 van de Statuten, dat ook bij opzegging van het lidmaatschap over het lopende boekjaar contributie verschuldigd blijft. Daar wordt niet voldoende de hand aan gehouden. Doet men dit wel en wijst men er het betreffende lid op, dan zal misschien blijken, dat een besluit, in een plotselinge opwelling genomen, later wordt ingetrokken, vooral als men in een gesprek nog eens de bezwaren doorpraat. De makkelijkste methode geeft niet altijd het beste resultaat.

T. P.

TIJD EN TAAK

1959

maart: *Studiedagen over „De idee van de openbare school."*

april 11—12: *Landelijk congres van het Humanistisch Verbond te Rotterdam.*

mei 24: *(En niet 2 mei, zoals eerder vermeld) Landdag „Socrates" te Amersfoort.*

juli 20—25: *Zomerschool „Socrates" te Amersfoort. Onderwerp: „Kernproblemen van het humanisme."*

VRIENDELIJK, MAAR OOK DRINGEND.

Het kost de organisatie-secretaris elk jaar opnieuw enige moeite om aan een aantal gemeenschapssecretarissen de jaarverslagen te ontwringen. Natuurlijk weet elke functionaris wel, dat volgens art. 16 van het H.H.R. alle gemeenschappen *vóór 1 maart* deze verslagen aan het hoofdbestuur moeten toezenden, maar het is nog nooit zo geweest, dat dan op 2 maart iedereen present was.
Misschien vindt men een overzicht van het wel en wee van de gemeenschap voor het hoofdbestuur minder inspirerend, vooral als het wee overheerst. Maar daarin vergist men zich toch, want hoe kan het H.B. nauwkeurig weten wat er in de gemeenschappen gebeurt als dit verslag ontbreekt. Aangenomen althans, dat het dan ook duidelijk is en voldoende gegevens bevat, waardoor een vergelijking mogelijk is. Welke gegevens in elk geval in een jaarverslag moeten worden vermeld, staat in de richtlijnen voor de samenstelling van een gemeenschapsverslag in de documentatiemap onder codenummer 193.
En als, geachte secretaris, uw verslag al klaar is en u leest deze richtlijnen nog eens door en u heeft vergeten er iets in te zetten, wat het hoofdbestuur nu juist graag zou willen weten, b.v. het ledenaantal, of het aantal bezoekers op een bijeenkomst enz., geneer u dan niet en schrijf ons nog even een klein vervolg. Denkt u er ook om, dat voor de goede samenwerking tussen gemeenschap en gewest het niet alleen gewenst, maar ook vereist is, dat het gewest eveneens een exemplaar krijgt?
U ziet, het is een vriendelijk verzoek, maar we dringen er wel met enige nadruk op aan, dat u ons niet in de steek laat.

Polet.

EEN ENGELS RAPPORT.

Het bestuur van onze Engelse zusterorganisatie, de British Ethical Union, heeft eind '57 een commissie verzocht een rapport samen te stellen over de naastbijliggende taak van de organisatie. Dit rapport is inmiddels verschenen en bevat een aantal opmerkingen, die ook voor ons van belang zijn, al was het alleen maar om kennis te nemen van de wijze van probleemstelling.
In de inleiding wordt er nadrukkelijk op gewezen dat voor humanisten alle dingen die invloed op het leven van de mens uitoefenen van belang zijn, maar dat een humanistische beweging, om haar taak te kunnen vervullen, een keuze zal moeten doen. Vandaar dat de commissie drie terreinen in kaart heeft gebracht, waarmee de beweging zich naar haar mening zal hebben te bemoeien, maar die niet allen dezelfde verantwoordelijkheid en inspanning vereisen. Dat wil niet zeggen dat het ene gebied minder belangrijk zou zijn dan het andere en de beweging niet zou kunnen besluiten te eniger tijd haar krachten te concentreren op een ander terrein dan waar ze oorspronkelijk bezig was.
Men heeft het gebied daarom verdeeld in drie sectoren met een voor de humanistische organisatie afnemende verantwoordelijkheid: 1) daar waar

alleen onze beweging moet optreden, omdat, als zij het niet doet, niemand anders het doen zal; 2) een gebied waarvoor speciale organisaties bestaan, die echter met nadruk de steun van het humanisme nodig hebben en 3) daar, waar een algemeen menselijk belang ligt. Natuurlijk is het werk in de laatste sector van groot gewicht, maar volgens de commissie draagt de humanistische beweging er geen uitsluitende verantwoordelijkheid voor.

1) De humanistische taak.

Hiervan zegt het rapport, dat het de taak van de humanistische beweging is mensen te helpen, die het historische geloof hebben verlaten of het niet meer kunnen aanvaarden. Hun moet worden duidelijk gemaakt, dat het humanisme een redelijk en betrouwbaar alternatief biedt, hoe het over het menselijk bestaan denkt, wat de bronnen zijn van ons denken, en welke typische deugden, waarden, en idealen het wil bevorderen. Het humanisme moet zich richten tot mensen in velerlei verschillende levensomstandigheden en zijn opvattingen dus op verschillende manieren tot uitdrukking brengen. De eerste opgave is er voor te zorgen, dat de fundamentele opvattingen van het humanisme in zo ruim mogelijke kring bekend worden. Dat is geen eenvoudige taak, waarbij men niet kan volstaan met het opstellen van een verklaring. Het is een voorlichting gedurende generaties. Ook het Christendom, de Joodse godsdienst, het Boeddhisme enz. zijn nog steeds, dag in dag uit, bezig om met alle krachten en tot in de perfectie ontwikkelde middelen hun boodschap te verklaren en te verspreiden en hun aanhangers te overreden de voorschriften op te volgen en in praktijk te brengen. Antieke wijsgerige stelsels als het Stoïcisme en het Epicurisme hadden hun scholen, hun literatuur, hun handleidingen, hun bewegingen, hun leraren. Als het humanisme inderdaad wil inspireren en een gids zijn voor het persoonlijk leven, dan moet het ook op zodanige wijze worden verspreid dat het de mens aanspreekt. Hier ligt de eerste verantwoordelijkheid van de humanistische beweging en om deze uit te voeren heeft zij boeken nodig, artikelen, toespraken, cursussen, conferenties, studiegroepen, zomerscholen, sprekers en bestuurders en toegang tot de radio.
„Ter vervanging van de opvatting van de mens als het subject van een hemelse koning, waarvan de gehele voorvaderlijke levenswijze is doortrokken, poneert het humanisme de opvatting van de ontplooiing van het individu vanuit hulpeloze kindsheid tot zich-zelf regerende volwassenheid". (Lippmann). Vanuit humanistisch standpunt is niets van meer belang dan de geslaagde groei van kindsheid tot volwassenheid, en moeten humanisten zich in het bijzonder met de morele opvoeding in deze fundamentele periode bezig houden, thuis en op school. Daarom zijn zij tegen elke vorm van bekrompenheid en autoritaire methodes, en voorstanders van een opvoeding, die het kind in staat stelt zelfstandig, bekwaam en co-operatief te handelen, bewust van de mogelijkheden van de technische vooruitgang zowel voor persoonlijke als sociale doeleinden. Hoewel dit geen exclusieve humanistische opvatting is, moet de beweging hieraan topprioriteit geven tezamen met haar eigen duidelijke taak van ontwikkeling en verspreiding van de humanistische gedachten.

Het rapport geeft daarna een opsomming van de werkzaamheden, die de Ethical Union op het gebied van de opvoeding en het onderwijs heeft verricht en welke organisaties hiervoor opgericht werden. Opmerkelijk is ook de passage waarin wordt vermeld, dat met leidende figuren uit de christelijke wereld contact bestaat om zo mogelijk tot een gezamenlijke verklaring te komen ten aanzien van de bevrijding van het onderwijs van bepaalde op de godsdienst betrekking hebbende clausules in de Engelse onderwijswet.

2) *Samenwerking met speciale organisaties.*

Het rapport geeft een opsomming van organisaties, waarmee wordt samengewerkt niet alleen, maar waarin humanisten een leidende rol hebben. Hier gaat het om onderwerpen, die de duidelijke steun van de humanistische beweging nodig hebben, zoals de strijd voor de rechten van de mens, tegen de discriminatie op grond van kleur, geloof of sexe. Humanisten hebben ook belangstelling voor bevolkingspolitiek, in het bijzonder in zoverre kerkelijke autoriteiten onverschillig of vijandig staan t.o.v. geboorteregeling. De Unie is daarom in de organisatie die zich met dit vraagstuk bezighoudt vertegenwoordigd, terwijl vele humanisten er een functie in vervullen.
De organisatie neemt ook deel aan hervormings-bewegingen, die zich bezig houden o.a. met hervorming van het strafrecht, de afschaffing of wijziging van wetten als de wetten op de godslastering, de huwelijkswet en de wet op de abortus.
Hoewel humanisten verschillend denken over vivisectie, vegetarisme en jagen, ligt ook hier een taak en is de Unie daarom lid van organisaties die zich verzetten tegen het kwellen van dieren.

3) *Gebieden van algemeen belang.*

Wat betreft de internationale betrekkingen en het vredesvraagstuk wijst het rapport er met nadruk op, dat hier door overhaaste en stellige meningen weinig valt te bereiken. Hoe een eeuwige vrede moet worden bereikt is voor het ogenblik meer een zaak van onderzoek en studie. De Unie is verbonden met de Nationale Vredesbeweging en met de Organisatie voor de Verenigde Naties. In dit verband wordt ook gewezen op de pogingen die de Unie als lid van de Internationale Humanistische Beweging doet om de door de I.H.E.U. op haar Londense congres van 1957 voorgestelde conferentie over de kernwapens mee voor te bereiden.
Ook in de industriële sfeer heeft de humanistische beweging een taak, in samenwerking met de daarvoor bestaande organisaties. Het zijn humanisten als Marx e.a. geweest, die voor de noden door de industrialisatie de aandacht hebben opgeëist. Het probleem van de automatisering en de vrije-tijdsbesteding, het losrukken van de mens uit de oude, gebonden gemeenschappen en de concentratie van grote massa's in chaotische stadswijken vragen de aandacht.
Humanisten zijn eveneens pioniers geweest op het gebied van de planologie, teneinde een planloze ontwikkeling stop te zetten en er voor te zorgen dat aan het nageslacht een nobel erfgoed kan worden overge-

leverd. Sedert de laatste wereldcorlog organiseerde de Unie op dit gebied een vijftal studiereizen, waaraan conferenties voorafgegaan waren over de ontwikkeling van verschillende wijzen van samenwonen en het gebruik van het landschap.
Er zijn nog vele gebieden, waar humanistische studie, onderzoek en doordenking van de problemen vereist worden. Het rapport somt o.a. op: de stand van de wetenschap; de humanistische gedachten in de literatuur en de geschiedenis; de studie van de mens in de godsdienst; de kunst als typische menselijke uiting enz. Werkgroepen vinden hierin een overvloed van onderwerpen. Ook de sociale wetenschappen dienen bestudeerd te worden, vooral om voorlichting te kunnen geven in die gebieden, waar men is achtergebleven.

Het rapport besluit met te concluderen, dat het in kaart brengen van al die gebieden waar de humanistische beweging een taak heeft, tot gevolg heeft de vraag of de Unie daarvoor bruikbaar is. Hoe moeten de krachten worden ingezet, waarop moet de activiteit worden gericht? In hoeverre dienen de programma's van de werkgroepen de bonte verscheidenheid te weerspiegelen en wat moet voorrang hebben? Tot nu toe was het werk van de Unie te veel verdeeld en te weinig werd afgemaakt. De samenstellers van het rapport spreken dan ook als hun mening uit, dat er maatregelen genomen moeten worden om te komen tot een programma voor de eerste twaalf maanden. T. P.

VERSLAG TOPKADER-CONFERENTIE 31 JANUARI EN 2 FEBRUARI 1959.

Bestuurders van alle gewesten en grote gemeenschappen spraken over public relations; geestelijke verzorging; wat doet het hoofdbestuur en onze taak t.a.v. de migratie.

Bij de opening van deze eerste TKC in 1959 heeft voorzitter van Praag aandacht gevraagd voor de ontwikkeling van het ledental. Aan de hand van de cijfers over de laatste jaren toonde hij aan dat we thans op het zelfde punt staan als eind '55 zodat van een netto-groei weinig sprake geweest is. Dat is te verklaren uit de teruggang door de noodzakelijke contributie-verhoging, terwijl ook de bestedingsbeperking een rol heeft gespeeld. Maar omdat in 1958 niet meer bereikt is dan het, overigens normale, aantal bedankjes te compenseren, dienen we ons wel af te vragen, wat we hieraan moeten doen.

We kunnen niet terug.

We zullen vooruit moeten gaan om vele redenen. Dat wordt geëist door het crediet dat wij hebben verkregen. Men weet dat achter onze kleine groep tienduizenden staan, die, zonder lid te zijn, toch op ons rekenen. Ook in de Internationale verwacht men veel van ons. We kunnen ook vooruit, want nog altijd is het zo, dat van de 1,7 millioen buitenkerkelijken

in Nederland zeker een 50.000 in aanmerking komen voor het lidmaatschap. Deze mensen moeten we weten te bereiken en daarom de gemeenschappen en de leden ervan doordringen, dat de zaak waarvoor wij staan alleen groeit en bloeit als men er geloof in heeft en daarvoor ook offers brengt. Zodra men denkt dat het wel vanzelf gaat, dat het voor elkaar is, komt het juist niet voor elkaar. Daarom moeten we een extra stoot geven aan de ledenwerving direct na de verkiezingen en vóór het congres.
Om een inzicht te geven in de bemoeienissen van het hoofdbestuur willen we er deze keer eens uitvoerig over spreken. De meeste leden hebben hier slechts een onvolledig beeld van, ze dienen er meer van te weten, ook als stimulans.

Public Relations.

Ondervoorzitter Roethof heeft aan de hand van de nota over dit onderwerp (zie documentatie 405) uiteengezet, wat op dit terrein door het hoofdbestuur wordt gedaan. Teneinde een goed contact met de pers te onderhouden, moet men zorgen met iets nieuws te komen, volgens de bekende stelregel: als een hond een man bijt is dat geen nieuws, maar als een man een hond bijt wel. Dit betekent dat men geen persconferentie moet beleggen als men niet iets belangrijks heeft te vertellen. Daarom is het langzamerhand gebruikelijk eens per jaar de grote pers op een persconferentie uit te nodigen. Maar tevens moet de pers voortdurend van allerlei berichten worden voorzien, moeten er contacten worden gelegd en onderhouden. Overigens dient dat niet alleen met de pers te gebeuren, want public relations omvatten veel meer. Daarbij is een onafgebroken contact met de buitenwereld nodig, met bevriende organisaties, met belangstellend publiek, met openbare instellingen, met organisaties en politieke partijen.
Door de public relations wordt getracht onbekendheid met doel en streven van het Verbond weg te nemen, misvattingen en vooroordelen te bestrijden en goodwill en waardering te kweken. Daarom is het nodig voortdurend de reacties van de buitenwereld waar te nemen, ook van de andersdenkenden. Elke gelegenheid moet worden aangegrepen om doel en streven van het Verbond bekend te maken en het spreekt vanzelf dat hier ook een werkterrein voor de gemeenschappen ligt. Ook de plaatselijke pers dient te weten wat er gebeurt en van nieuws te worden voorzien. Als er geen verslaggever op een bijeenkomst komt, moet men zelf voor een verslagje zorgen.

Geestelijke Verzorging.

D'Angremond, de Centrale Geestelijk Raadsman heeft daarna over het werk in deze sector gesproken. Van deze toespraak is een verslag in de rubriek Geestelijke Verzorging opgenomen.

Wat doet het hoofdbestuur nog meer?

Organisatie-secretaris Polet heeft een overzicht gegeven van de werkzaamheden die er zoal door hoofdbestuur, dagelijks bestuur en centraal

bureau verricht worden. Nog afgezien van het feit, dat men eigenlijk geen idee heeft van de veelheid van onderwerpen en van de hoeveelheid werk, die er verricht moet worden, is ook vele gemeenschapsbestuurders de werkwijze van het centrale apparaat niet helemaal duidelijk. De leden van het hoofdbestuur (22) komen eens per maand bijeen, om de stukken te bespreken die door het dagelijks bestuur zijn voorbereid. Daarbij gaat het om een reeks van soms zeer uiteenlopende onderwerpen van huishoudelijke, maar ook van principiële aard. In het laatste jaar werd o.a. aandacht besteed aan: rapport studiekosten; kerstening openbare school; de jongeren in het H.V.; de samenstelling van de Raad van Advies; internationale contacten; gerepatrieerdenkwestie; de radio; de geestelijke verzorging, waarbij de benoemingen van raadslieden; de samenstelling van commissies; het beleid van „Mens en Wereld"; de Nieuwjaarsbrief; het jaarverslag en de begroting enz. enz. De H.B. leden verrichten bijna allemaal geregeld spreekbeurten, schrijven artikelen, zijn lid van commissies en vertegenwoordigen op tal van plaatsen het Verbond.
Door het dagelijks bestuur, dat uit voorzitter, onder-voorzitter, alg. secretaris, redacteur M. en W., raadsman, administrateur en org.-secretaris bestaat, wordt in wekelijkse besprekingen de dagelijkse gang van zaken van het Verbond bepaald en alle stukken voor het hoofdbestuur voorbereid. Het centraal bureau zorgt voor de uitvoering van alle opdrachten, houdt de ledenadministratie bij, verzendt circulaires en alle publicaties, ontvangt en beantwoordt gedeeltelijk de correspondentie, bereidt conferenties en de congressen voor, zorgt dus dat het apparaat blijft functioneren.
Onze beperkte middelen laten helaas niet toe, dat meer mensen worden aangetrokken, zodat voortdurend gewerkt moet worden met een onderbezetting. Ondanks dit is het eigenlijk een wonder te zien, welke een enorme arbeid verricht wordt.

Bij de discussies over de gehouden inleidingen werden een aantal waardevolle tips gegeven, waarmee ook anderen hun voordeel kunnen doen. Er werd op gewezen, dat sommige gemeenschapsblaadjes een minder fraai uiterlijk hebben en zeker niet als een visitekaartje kunnen dienen. Men zal echter in de gaten moeten houden wat men met deze blaadjes bedoelt. Als men belangstellenden meer van het humanisme wil vertellen, kan men dit beter door brochures of Mens en Wereld doen. Contacten dienen ook te worden onderhouden met plaatselijke autoriteiten, de gemeenschap van het Verbond dient bekend te zijn.
Nog al te veel vereenzelvigen de grote bladen kerkelijk en geestelijk leven. Door het leggen van contacten en een voortdurende benadering van de verantwoordelijke redacteuren hoopt men daarin verbetering te brengen. Uitvoerig werd ingegaan op het bedrijfsapostolaat en welke houding het hoofdbestuur inneemt. Ook aan de verschillen tussen het werk van Humanitas en het H.V. werd aandacht besteed, waarbij werd opgemerkt dat enige verduidelijking wel gewenst zou zijn. Om met onze C.G.R. te spreken; je kunt het wel onderscheiden, maar moeilijk scheiden. Vast staat evenwel, dat ook in eigen kring het werk van de geestelijke verzorging wordt onderschat. Ook dit is practische arbeid in de werkelijke betekenis van het woord. Men heeft nog de wens uitgesproken dat door woord of geschrift de leden van de arbeid van het hoofdbestuur op

de hoogte gesteld worden en dat ook de besturen iets meer van de methode van dit werk in teamverband, zoals vooral door het D.B. gebeurt zullen horen, om hiermee ook bij hun eigen werk hun voordeel te doen.

Onze taak bij de migratie.

Schonk, de centrale raadsman voor de arbeiderskampen, heeft op de zondagmorgen nog eens nagegaan, welke problemen de migratie met zich meebrengen. (zie hiervoor documentatie code 535.1). Het gaat hier om een verschijnsel van zeer grote omvang, dat bovendien veelal diep ingrijpt in het leven van de betrokkenen. Het Verbond kan hier niet aan voorbijgaan, omdat het zijn taak ziet onder alle buitenkerkelijken, dus ook onder buitenkerkelijke migranten.
In een levendig gesprek waaraan velen deelnamen werd onze verantwoordelijkheid vastgelegd en nagegaan, wat we als gemeenschappen zouden kunnen doen. Met zijn bekende grondigheid heeft Schonk de aanwezigen de tien punten uit het rapport hierover voorgelegd en laten vaststellen welke mogelijkheden aanwezig zijn.
Het bleken er veel meer te zijn dan men oppervlakkig zou denken, ook al bleek bij de discussie, dat een deel van de migranten een vestiging in een nieuwe woonplaats dikwijls meer ondergaat als een bevrijding dan als een ontworteling. De grote moeilijkheid blijkt echter, hoe men aan de weet kan komen, wie zich nieuw in een gemeente vestigden en wie daarvan buitenkerkelijk zijn. Sommigen krijgen de gegevens van het bevolkingsregister, anderen halen ze uit de krant of ontvangen ze van bevriende organisaties. Maar dan begint het eigenlijke werk pas om contacten te leggen. Het zou aanbeveling verdienen daarvoor een werkgroep te vormen (zie documentatie 191 „De humanistische groep in de gemeenschap"). Een benadering zal niet in de eerste plaats ten doel moeten hebben de migranten lid van het Verbond te maken. Waar het om gaat is mensen hulp te bieden, ongeacht het feit of ze misschien lid zouden kunnen zijn. Het gaat hier niet om propaganda maar om geestelijke verzorging. Daarom zal het ook goed zijn dat het aantal raadslieden in de gemeenschappen wordt uitgebreid.

Onze taak.

In zijn slotwoord heeft van Praag nog eens er op aangedrongen al onze vindingrijkheid en scheppend vermogen te ontplooien. Men kan nu eenmaal niet alles tot in details voorschrijven. We mogen geen neen zeggen tegen de noden van de buitenkerkelijke mens maar proberen er mee klaar te komen. Dat kan alleen als ieder zich daarvoor verantwoordelijk weet. We staan er nu eenmaal voor, we moeten elkaar inspireren. Onze leden bieden we de mogelijkheid deze verantwoordelijkheid mee te dragen als een vervulling in hun leven.
We dingen niet als bedelaar om de gunst van de buitenkerkelijken. Door ons krijgen ze de gelegenheid er bij geweest te zijn om het buitenkerkelijke deel van de wereld een eigen inzicht te geven.
Wat wij met elkaar proberen is om in deze ontwrichte wereld de moderne mens een moderne levensvisie te geven.

Polet

WAT DOET DE CENTRALE COMMISSIE VOOR GEESTELIJKE VERZORGING

Op de *Topkaderconferentie te Nunspeet* werd zaterdag 31 januari in een korte beschouwing door d'Angremond een kijkje gegeven in de humanistische geestelijke verzorging. Zoals door de voorzitter van Praag hierbij werd opgemerkt, ging het niet om de volledigheid van dit werkterrein, maar voornamelijk om een indruk van het veelomvattende werk dat tijd en werkkracht eist.

De verschillende activiteiten van geestelijke verzorging worden gebundeld in de Centrale Commissie Geestelijke Verzorging (CCGV) die maandelijks in het Erasmushuis vergadert. In deze commissie hebben drie leden van het hoofdbestuur zitting en de functionarissen van de sectoren: Arbeiderskampen, Gedetineerden, Ziekenbezoek, Hum. Thuisfront. De CCGV waarin de werkzaamheden worden besproken en plannen worden opgesteld, bepaalt ook de werkwijze die zal worden gevolgd t.a.v. het optreden naar buiten, en adviseert het hoofdbestuur over de te nemen besluiten inzake geestelijke verzorging. Hiervoor wordt nauw contact onderhouden met het dagelijks bestuur.

Door d'Angremond werd een indruk van de zittingen gegeven die door de CCGV worden gehouden, door opsomming van de diverse punten waaruit de agenda is samengesteld. Naast de bestaande sectoren van geestelijk werk, vermeldt zo'n agenda nieuwe punten waar aandacht aan geschonken moet worden, zoals o.a. het werk onder buitenkerkelijke gerepatrieerden, het bedrijfsapostolaat, de nazorg voor ex-gedetineerden, de huwelijksbemiddeling. Verder de organisatie van de scholing van raadslieden, overleg met Humanitas en contact met de gemeenschappen over de geestelijke verzorging, enz.

Evenals dit elders geschiedt, staat de CCGV voor een veelheid van werk, waarbij het een illusie is te menen dat zij hier doorheen zou kunnen komen. Het beginsel is aanpakken wat zich aandient. Onder de handen groeit het werk uit. Het geestelijk werk in de arbeiderskampen is daar een sprekend voorbeeld van.

Sinds de motie van pater Stokman in 1954, is de omvang van dit werk snel toegenomen zoals blijkt uit de subsidiecijfers van de laatste jaren. Dat veel tijd van voorbereiding nodig is, voordat met het praktische werk kan worden begonnen blijkt uit de organisatie van het werk onder de gerepatriëerden. De audiënties bij de minister, correspondentie, diverse gesprekken met hogere en lagere functionarissen, het ter sprake brengen in de Tweede Kamer bij de behandeling van de begroting voor

maatschappelijk werk, dat alles heeft nu bijkans een jaar geduurd voordat het werk praktisch een aanvang kan nemen.
Het is hiertegenover bevreemdend voor ons te weten dat duizenden nog nooit hebben gehoord van het Humanistisch Verbond. En opeens weer verademend om de opmerking te horen van iemand: „Bij het Leger des Heils en het Humanistisch Verbond, daar kun je altijd terecht." Dit is verheugend, maar tevens beangstigend omdat men altijd mensen en geld tekort komt.
Er is een cursus voor predikanten in de industriegebieden waaraan een aantal predikanten en studenten deel neemt. Een industrieel heeft dit een unicum genoemd als de ontmoeting tussen de theologische faculteit en het bedrijfsleven. Wij kunnen het betreuren dat het Humanistisch Verbond hier niet bij is. Maar onze activiteit zal dienen te bewijzen dat humanistische geestelijke verzorging mogelijk is naast die van de kerken.
In de discussie werd onderstreept dat de speciale arbeid van de CCGV al vorm begint te krijgen in de gemeenschappen in de eenvoudige attentie voor elkaar. De weg van het simpele bloemetje bij gebeurtenissen tot de aandacht voor het geestelijk probleem is een aaneenschakeling.
Uit nadere informaties door de toehoorders en de beantwoording hiervan over diverse werkzaamheden van de CCGV, bleek de noodzakelijkheid dat eens speciale aandacht werd geschonken aan het veelomvattende terrein van de geestelijke verzorging.
Bijzondere belangstelling was er over de verschillende overeenkomsten van werkterrein tussen Humanistisch Verbond en Humanitas, en de wenselijkheid(?) van het bedrijfsapostolaat.
Uit de slotbeschouwing bleek dat door het humanistisch geestelijk werk er enige honderden in het Verbond in staat waren om jaarlijks enige duizenden van dienst te zijn. Niet, zoals gemeend zou kunnen worden aan de zelfkant van de samenleving maar *in alle kringen* van het maatschappelijk leven. Propaganda hiervoor kan niet worden bedreven, omdat het beroepsgeheim van de raadslieden dit in de weg staat. Echter, pas wanneer eens het Humanistisch Verbond zou worden opgeheven, radicaal stopgezet, zou men in ruime kring ervaren welk werk er in de steek zou worden gelaten.
Onze praktische solidariteit weerhoudt ons hiervan, en stelt ons de eis van optimale activiteit naar beste vermogen.

AANVAARDING

In het nummer van december 1958 van het altijd lezenswaardige „Katholiek Maandblad voor Vrije Jeugdvorming" (voorheen „Dux") schrijft mr. dr. H. L. Künneman te Haarlem over „Aanvaarding" als uitgangspunt voor de pedagogische situatie in gezin en school. Ook voor de raadsman bevat dit artikel veel belangwekkends. Hier volgen enkele citaten:

„Het centrale uitgangspunt van iedere vorm van samenzijn ligt besloten „in het appèl zichzelf en de ander te aanvaarden.....

„Het aanvaarden, het accepteren van de ander is eigenlijk: hem tot zich „nemen, hem tot deel van zichzelf maken, hem in zich sluiten, hem in de „eigen wereld opnemen, zonder voorbehoud, zonder verwijt of weer„standen tegen dingen, die ons misschien zouden kunnen ergeren.....
„Accepteren is dus niet hetzelfde als verdragen. Wanneer men iets of „iemand verdraagt, wil dit zeggen, dat men zich erbij neerlegt, omdat het „nu eenmaal niet anders kan, maar er toch innerlijk geen vrede mee „heeft.....
„In wezen is het accepteren van de ander niet alleen een vorm van liefde, „maar tevens van nederigheid.....
„De mens kan zich niet handhaven zonder liefde. Niet alleen echter het „aanvaard worden behoort tot zijn diepste behoeften, doch evenzeer het „zelf kunnen aanvaarden van anderen, het zelf kunnen liefhebben. Dit „zelf aanvaarden en aanvaard worden is een wonderlijk menselijk ver„schijnsel. We handhaven onszelf, terwijl we de ander op zijn beurt „helpen zich te handhaven, zodat de ontplooiing en ontwikkeling van het „eigen ik en van de persoon van de ander in elkaar besloten liggen.....
„Geestelijke volwassenheid wil onder meer zeggen: het in staat zijn „elkaar te accepteren zoals men is en sluit in het kunnen integreren van „eigenschappen en situaties die ons zouden kunnen ergeren.
„Ook in het huwelijk is het normaal, dat beide partners elkaar niet blij„vend aanvaarden zonder hiertoe de weg te zijn gegaan van de inte„gratie, van het wennen aan elkaar.....
„Maar de geestelijk volwassen huwelijkspartners zijn zich bewust, dat in „het aanvaarden van de ander het eigen levensappèl ligt en dat in handen „van de één de zelfverwerkelijking van de ander ligt.
„Hij vraagt zich dan ook af: hoe ziet mijn partner het levensappèl, hoe „kan die het beste tot zelfverwerkelijking komen, hoe kan ik een levens„sfeer brengen in het gezin, waarin de ander zich als persoon kan hand„haven in zelfrespect, erkenning en waardering.....
„Wij aanvaarden de ander en worden zelf aanvaard in de ontmoeting. „Het elkaar schenken van vertrouwen, het zich kwetsbaar maken, het „zich bloot geven, het goedvinden dat de ander binnentreedt in de eigen „wereld, het onvoorwaardelijk aanvaarden van elkaar is van een andere „orde dan het zichtbare en materiële.....
„Eerst in de ontmoeting worden wij volledig mens, omdat wij in de ont„moeting zowel de ander accepteren als ervaren zelf geaccepteerd te „worden.....
„Als persoon kan hij alleen maar blijven bestaan, alleen maar innerlijk „groeien, wanneer hij eindeloos opnieuw de vreugde en herhaling beleeft „van de ontmoeting. Sterker dan honger en dorst leeft in de kleine mens „de behoefte aan contact met zijn medemens, leeft in hem de wens aan„vaard te worden, zoals hij is. Terwijl voedsel en drinken levenloze „dingen zijn, die hij min of meer naar willekeur tot zich kan nemen, is „hij bij het bevredigen van zijn behoefte aan medeleven en aanvaard „worden volkomen afhankelijk van de ander. Talloze mensen kunnen om „hem heen leven, maar de ontmoeting kan hem geweigerd worden, of hij „kan zelf niet tot een ontmoeting in staat zijn. De bereidheid tot ontmoe„ting is een vorm van aanvaarden van de ander en daarmee een uiting „van liefde. Iedere vorm van weigeren van de ontmoeting, van zich „sluiten voor de ander is een uiting van haat.....

„Zelf-acceptatie brengt ook mee, dat men zichzelf trouw blijft, dat men „zichzelf niet in de steek laat, en dat men, als men iets gedaan heeft, ook „durft opkomen voor de gevolgen ervan, en wanneer men een bepaald „standpunt heeft ingenomen dit ook in zijn consequenties aanvaardt. „Zelf-acceptatie wil ook zeggen, dat men zichzelf moet kunnen ver- „geven, evengoed als het vergeving schenken aan de ander in feite een „vorm van bereidheid tot ontmoeting is. Terwijl wroeging in wezen een „vorm is van zichzelf niet meer accepteren, zo is wrok in wezen een „vorm van weigering een ander te accepteren. Het aanvaarden van zich- „zelf, het accepteren van mensen en situaties is niet iets dat vanzelf in „ons geschiedt op hetzelfde moment dat we het wilden. Om ons iets „eigen te maken hebben we tijd nodig. Onze persoon moet verwerken, „moet komen tot integratie, dat wil zegen: moet zover komen, dat we „tenslotte iemand of iets in ons eigen leven hebben opgenomen.....
„Het uitgangspunt: de mensen nemen zoals zij zijn, sluit in, dat we ook „bereid zijn kinderen en volwassen de tijd te geven om bepaalde nieuwe „situaties te verwerken, te integreren. Het is niet menselijk te eisen of te „verwachten, dat bepaalde nieuwe ideeën, ook al zijn deze op zichzelf „nog zo juist en zo goed, onmiddellijk door de anderen zullen worden „begrepen en aanvaard."

J. v. P.

VERJAARDAGEN

Verjaardagen zijn hoogtepunten in het gezinsleven. Daarnaast spelen zij een belangrijke rol in de kring der intieme familieleden en kennissen. Deze uitbreiding heeft zich meestal op natuurlijke wijze ontwikkeld door het vertoeven in de intieme gezinssfeer.
Maar ook buiten deze gebieden zijn zij een rol gaan spelen. Lange tijd werkte ik op een kantoor, waar vrijwel geen aandacht aan deze dagen werd geschonken, ofschoon de gegevens zich in het archief bevonden. Een uitzondering vormden soms kleine groepjes van mensen, die dagelijks op een bepaalde afdeling ongeveer hetzelfde werk verrichtten. Dit veranderde bij de komst van een nieuwe directeur. Hij noteerde in zijn agenda de verjaardagen van een aantal medewerkers en zorgde voor een persoonlijke gelukwens op het kantoor. Deze medewerkers namen de gewoonte over ten opzichte van een deel van hun medewerkers enz. Deze acties bleven, althans gedeeltelijk, een kunstmatig karakter dragen door de bedoeling, de goede verhoudingen tussen de personeelslagen te stimuleren. Tot een aanwijsbare zekerheid, dat zij algemeen werden gewaardeerd, kwam het, althans naar mijn mening, niet. Deze gang van zaken bracht mij tot de mening, dat een langs andere wegen gegroeide intieme relatie tussen de betrokkenen als noodzakelijk moet worden beschouwd, om bij een gelukwens de vreugde te kunnen bevorderen, die de bijzondere dag tot een feest kan maken.

Als ik deze basis als leidraad aanvaard voor het bezoeken van bejaarden dan kunnen de volgende overwegingen er op steunen. De bejaardenbezoeker krijgt de verjaargegevens toegezonden, maar hij doet verstandig om er voorlopig geen gebruik van te maken. Eerst voorzichtig tasten of de betrokkene op een bezoekje met een praatje gesteld is. De bezoeker moet niet denken aan hetgeen hijzelf zou prefereren, als hij in de omstandigheden van de ander zou verkeren. Als de betrokkene b.v. zegt: „Wat is U lang weggebleven!", dan kan de aarzeling vervallen, maar niet altijd zal de situatie spoedig duidelijk worden. Met de kans, dat het bezoek uit beleefdheid wordt geaccepteerd, moet rekening worden gehouden. Pas na het verdwijnen van de twijfel kan aan een bezoek op de verjaardag worden gedacht. Men kan eventueel wel onopvallend het aantal gewone bezoeken verminderen, maar een verjaardagbezoek behoort elk jaar te worden herhaald. Aan schriftelijke felicitaties, uitgaande van een onzichtbare „commissie voor practisch humanisme" hecht ik weinig waarde.
Ik merk ten slotte nog op, dat deze overwegingen geen betekenis kunnen hebben voor de bezoeker, die de genoemde basis niet als leidraad kan aanvaarden.

J. VEEN

ZIEKENBEZOEK

De eerste regionale besprekingen met onze ziekenbezoek(st)ers hebben plaatsgevonden en wel in Groningen en Deventer.
In Deventer troffen we onze medewerkers uit Apeldoorn, Almelo, Deventer, Enschede, Hengelo, Zutphen en Zwolle aan. Doetinchem moest verstek laten gaan. Contact zal nog opgenomen worden met Arnhem en Lochem, zodat dan alle gemeenschappen in dit district bij dit werk betrokken zijn.
De centrale persoon voor dit district is mevr. A. v. Engers-Franken, Beckumerstraat 50, Hengelo.
In Groningen hadden we contact met Assen, Emmen, Leeuwarden en Groningen.
Enkele gemeenschappen in Groningen en Drente moeten we over dit werk benaderen: uit Friesland waren wel verschillende schriftelijke reacties gekomen, maar waarschijnlijk is de afstand naar Groningen toch te groot.
Mevrouw Blaauw, Luc. v. Leydenstraat 21, Leeuwarden, zal de Friese gemeenschappen vragen om eventueel een bespreking in Leeuwarden voor te bereiden. In Groningen is onze centrale persoon mevr. R. Scheffer-Ottens, J. Lutmastraat 13, Groningen.
Besprekingen in de andere gewesten worden voorbereid.
Naast de directe problemen die het ziekenbezoek als zodanig betreffen, kwam ook de vraag van één onzer medewerksters naar voren „Hoe komen jullie aan het geld om bepaalde kleine attenties te kunnen betalen?"

Wij kwamen tot de ontdekking dat hier allerlei aardige oplossingen voor gevonden zijn en we stellen ons voor om in een volgend nummer hier eens een bloemlezing over samen te stellen. Willen de verschillende ziekenbezoek(st)ers mij hierover eens gegevens sturen, — ook degenen die dit reeds mondeling meegedeeld hebben?

En dan nog iets over de betekenis van ons werk. Ieder van ons is er van overtuigd dat dit werk goed en nodig is, want anders deden we het niet. Maar in de praktijk zelf komen we soms plotseling voor de vraag te staan: „is dit nu werkelijk zo?" En misschien bij het ziekenbezoekwerk nog meer dan ergens anders, vooral als we in ruime kring de gelegenheid hebben gekregen patiënten te bezoeken. Het zijn dikwijls mensen waar we heel weinig geestelijke binding mee hebben; ze zijn alleen maar buitenkerkelijk en er is soms verder heel weinig positiefs bij. Dikwijls zijn de reacties zelfs negatief en na zo'n middag ziekenbezoek vraag je je begrijpelijk af: „Kan ik eigenlijk mijn tijd niet beter besteden?"
Zo voelen wij het aan, maar voelen alle patiënten, waar we geweest zijn die middag, dit ook zo aan? We weten het niet en zullen het nooit precies te weten komen. Eén onzer ziekenbezoeksters schreef me het volgende:

> Een oude man had ik een week of zes bezocht. De eerste keer had hij verteld, hoe hij zo plotseling in het ziekenhuis terecht was gekomen en verder iets over zijn dochter. Zelf heb ik eigenlijk niets meer gedaan dan geluisterd. Vorige week reed ik per fiets naar het ziekenhuis. Ik was erg moe en had eigenlijk helemaal geen lust. Waarom bleef ik niet liever thuis? In de gang van het ziekenhuis verandert het meestal wel en zo dacht ik ook nu — in ieder geval even naar de heer X omdat die misschien spoedig naar huis gaat. „Nu moet ik u toch nog eens iets vertellen", begon mijnheer X toen ik bij hem kwam. „Toen ik hier kwam, was het slecht met me en ik had een zware strijd. Je gaat over alles nadenken. De dogmatici stonden me nog meer tegen, bovendien laten ze je wel voelen dat je niet bij hen hoort. Ik was hier zo alleen en voelde zo alleen. Weet u mijn vrouw is van huis uit katholiek; ze doet er alleen niets meer aan. Ons huwelijk is heel best. Was ik maar weer temidden van mijn familie, dacht ik steeds. Maar toen kwam u en toen wist ik dat ik niet meer alleen was."
> „Had ik het maar geweten", zei ik hem, „misschien had ik u kunnen helpen." „Dat was toen niet meer nodig; u was er en dat was voldoende. Alleen jammer dat u er nog niet eerder was".

Nu werd het uitgesproken door deze patiënt, maar hoe dikwijls horen we niet eens wat we in een bepaald geval door zo'n eenvoudig bezoekje voor de patient hebben betekend. En onze ziekenbezoekster besluit:

> Ik geloof dat we dan het meeste onze zieken tot steun zijn als we niet meer als twee personen tegenover elkaar zitten, maar als we steeds weer trachten ons zelf volledig open te stellen voor de ander en als het ware in zijn gedachtengang kruipen en wat nog belangrijker is: trachten met hem mee te voelen.
> En waarom ik dit schrijf? omdat we als ziekenbezoekster af en toe een steuntje nodig hebben om dit werk constant vol te houden.

Krijgen we ook van andere ziekenbezoekers eens iets uit hun praktijk te horen?

Ziekenhuis in Hengelo.

In dit ziekenhuis mogen onze ziekenbezoeksters de namen noteren van alle buitenkerkelijke patienten en ze bezoeken buiten de bezoekuren. Daarnaast geeft de directeur ook nog de gelegenheid om 4 x per jaar voor de huismicrofoon een humanistisch geluid te doen horen, dat voor lopende patiënten in de aula zelf te beluisteren is. Al enkele jaren zijn verschillende bekende sprekers uit het Verbond naar Hengelo gereisd om daar 20 minuten een korte rede te houden. Eigenlijk beviel ons dit niet zo erg. Men kent het Humanistisch Verbond dikwijls alleen van naam of door ons ziekenbezoek en namen als dr. J. P. v. Praag, C. Schonk enz. zeggen de patiënten weinig. Onze ziekenbezoekster heeft toen zelf de stoute schoenen aangetrokken en heeft met omlijsting van muziek en een kort gedicht zelf een korte humanistische toespraak gehouden, die door meer patiënten aangehoord werd dan ooit tevoren en waar ieder zeer blij mee was. Wij zijn hier ook zeer ingenomen mee en we hopen dat vele andere medewerksters dezelfde kans krijgen en daarna de moed opbrengen om het voorbeeld van Hengelo te volgen.

Een voorbeeld misschien voor U?

Mevrouw de Jong uit Haarlem heeft destijds toestemming gekregen van verschillende huisdokters om in hun wachtkamers een mededeling op te hangen waarin zij vertelde dat patiënten die opgenomen zouden moeten worden in een ziekenhuis, buiten de bezoekuren bezoek zouden kunnen aanvragen bij mevr. de J., ziekenbezoekster van het Humanistisch Verbond. Haar ervaring is geweest dat hierop zeer positief is gereageerd. Zij is daarna verhuisd maar zal haar nieuwe adres opnieuw op deze manier bekend trachten te maken bij a.s. ziekenhuispatiënten. Probeert U ook eens deze weg te bewandelen en horen we er dan eens iets van?

A.Treurniet-Wiersma.

VERWORVEN INZICHT BIJ HET WERK IN DE ARBEIDERSKAMPEN II

Ons introductiegesprek.

Als we de term „introductiegesprek" hierboven neerschrijven, dan valt het ons in eens weer op: die term is op zichzelf de uitdrukking van een stuk „verworven inzicht" bij het werk in de arbeiderskampen. Voor we aan dat werk begonnen, bestond die term — althans voor ons — niet. Hij is in de praktijk ontstaan en nu gemeengoed voor de raadslieden in de arbeiderskampen geworden. In ons vorige artikel, toen we het over onze eerste kampbezoeken hadden, spraken we nog van onze introductie-*speech*. Wat ons in de huidige term treft, is het tweede deel, het

„gesprek". Dat de raadsman zich bij de arbeiders introduceren moet is vanzelfsprekend. Maar hij doet dat in de vorm van een gesprek. Zo is dat althans uit ervaring en inzicht gegroeid.
Waarom eigenlijk? Zoveel nadruk op het gesprek, alreeds op het moment waarop de raadsman zich nog moet introduceren? Daar schuilt een reeks van motieven achter. We hebben in het algemeen een sterke voorkeur voor 't gesprek boven de toespraak en nog meer boven de preek. We zullen de motieven daartoe hier niet trachten uitputtend te behandelen, maar ze spelen al aanstonds bij onze introductie een rol. Die introductie is een eerste ontmoeting met de arbeiders, een wederzijdse kennismaking, en in zijn eerste benadering moet de raadsman zich al dadelijk doen kennen als degene die hij is, of wil zijn. Dat wil zeggen, als degene die hen niet wil beleren, of hen wel even zal vertellen hoe de dingen staan, maar als degene die het gesprek met hen wil aangaan en met hen samen wil worstelen om klaarheid. Door de keuze van de gespreksvorm — als beginsel, niet alleen als methodiek — komt de raadsman voor het gevoel van de mensen al dadelijk náást hen en niet op een onbereikbare afstand boven hen te staan. Hoezeer dit wordt aangevoeld en aan een blijkbaar bij de mensen aanwezige, en door ons als positief gewaardeerde behoefte voldoet, blijkt uit een meermalen gehoorde uitspraak van de arbeiders zelf. Met een humanistische raadsman kunnen we práten —, zeggen ze dan. In de klank van dat woord „praten", drukken ze heel hun behoefte om als werkelijke partners in de relatie te worden beschouwd uit. Tegen een belerende en prekende benadering komen ze daarentegen in verzet. Een gesprek is ook veel meer en veel eerder een werkelijke ontmoeting dan de verhouding waarin de een spreekt en de anderen luisteren. De raadsman leert zijn mensen beter en sneller kennen en zij hem. De noodzakelijke basis van vertrouwen is eerder gelegd.
Intussen de term introductiegesprek heeft ook nog een eerste deel: de introductie. De raadsman moet zichzelf en het humanistisch geestelijk werk in dit gesprek bij de arbeiders op de kamers introduceren. Het introductiegesprek heeft dus een bepaalde bedoeling en het moet daardoor in overeenstemming met die bedoeling ook een bepaalde inhoud hebben. In het gesprek moet duidelijk worden, wie de raadsman is, namens welke instantie hij komt, met welk doel hij zijn bezoek brengt, en tot wie hij zich in het bijzonder richt. Het introductiegesprek heeft dus ook een instructief karakter.
Eén ding moet er zeer in het bijzonder in tot uitdrukking worden gebracht, namelijk onze bereidheid om de mensen, naar vermogen, in hun persoonlijke moeilijkheden en levensproblemen te helpen. Deze hulpverlening bij persoonlijke moeilijkheden staat in onze geestelijke verzorging primair. Zij moet dus ook in het introductiegesprek nadrukkelijk centraal worden gesteld. Het is zelfs zaak om dit element ook in de volgende gesprekken regelmatig opnieuw ter sprake te brengen. De gedachte moet in elk kamp levend worden gemaakt en gehouden, dat men met zijn moeilijkheden bij de humanistische raadsman terecht kan. De voortdurende herhaling daarvan is al nodig vanwege de dikwijls wisselende kampbevolking. Ze is ook nodig omdat de natuurlijke reserves die men heeft om over persoonlijke zaken te spreken blijkbaar gemakkelijker overwonnen worden als men nadrukkelijk voor de mogelijkheid van een persoonlijk gesprek wordt gesteld. De ervaring heeft geleerd, dat anders

veel mensen met hun problemen blijven rondlopen zonder de weg naar de raadsman te vinden. De ervaring heeft evenzeer geleerd, dat juist na het uitgesproken aanbod van de raadsman tot eventuele hulp, veelal mensen met hun moeilijkheden voor de dag komen, direct al in de betreffende kamer, of doordat ze de raadsman volgen als hij de kamer verlaat. Daarnaast blijft het natuurlijk taak van de raadsman om zelf de moeilijkheden bij de mensen te ontdekken uit hun uitlatingen en gedrag en dan eigener beweging contact met ze te zoeken, waarbij het dan bovendien niet meer alleen om hulp bij acute en als zodanig ervaren moeilijkheden gaat, maar ook om hulp en stimulans bij de verdere ontplooiing van menselijke mogelijkheden.

Op het openstellen van de mogelijkheid tot hulp in het introductiegesprek, komt een aantal reacties veelvuldig en stereotiep voor. De raadsman kan en moet daarop dus voorbereid zijn.

In de eerste plaats is het, zoals gezegd, geen uitzondering dat mensen onmiddellijk reageren met: — Dan zou ik wel eens met U willen praten, want ik zit met een moeilijkheid. — De raadsman moet daar in die zin op voorbereid zijn, dat hij vooraf met de kampbeheerder maatregelen getroffen heeft, dat een aparte spreekkamer beschikbaar is (in de winter verwarmd), waar individuele gesprekken kunnen plaats hebben. De directe aanmelding op zichzelf lijkt misschien een wat wonderlijke openhartigheid temidden der kamergenoten, maar de mensen op een kamer zijn dikwijls zo met elkaar vertrouwd, dat zij elkaars problemen ook kennen. Het is soms zelfs moeilijk om de betrokkene voor een nader gesprek apart te krijgen. Men vindt dat niet nodig. De kamer weet er alles van. Het komt ook voor dat men elkaar aanspoort tot een gesprek met de raadsman: — Nou Jan, dan zou jij eens met die meneer moeten praten. — Maar evenzeer zijn er natuurlijk anderen, die een gelegenheid zoeken om de raadsman buiten de kamer te ontmoeten. Onze vaste gewoonte om ons altijd eerst even in de kantine te laten zien, zodat degenen die niet op hun kamers verblijven weten dat we er zijn, is daaruit voortgevloeid.

Een tweede veel voorkomende reactie op het aanbod van hulp in moeilijkheden is, dat men onmiddellijk komt met allerlei algemene sociale problemen betreffende de arbeidsvoorwaarden en de omstandigheden waaronder men werkt enz. De raadsman moet daar natuurlijk oor voor hebben en er eventueel een gesprek over aangaan, maar in het introductiegesprek moet hij wel degelijk duidelijk maken, dat deze algemene arbeidsproblematiek tot het terrein van de vakbeweging of van andere instanties behoort en dat wij meer doelen op persoonlijke, niet voor allen gelijkelijk geldende moeilijkheden. Een uitnemend middel om dit duidelijk te maken is het geven van voorbeelden en de raadsman moet dan ook zulke voorbeelden steeds bij de hand hebben. Ze liggen voor het grijpen in ieders levenservaring. Toch moeten ze met zorg gekozen zijn en een concreet karakter dragen, zodat ze direct aanspreken. Aan zulke voorbeelden wordt het de mensen meestal als bij toverslag duidelijk wat wij bedoelen. Ook algemene opmerkingen als: denk eens aan dat gehele gebied van moeilijkheden in het huwelijk of met de kinderen, moeilijkheden tussen mensen onderling, vragen en problemen op sexueel gebied enz. doen hen meestal plotseling beseffen waarom het gaat en doen hen in de raadsman iemand anders zien dan de vertegenwoordiger van een

vakbond, die loon- en tariefkwesties kan behandelen.
Weer een andere reactie, die in het introductiegesprek meermalen voorkomt en waarop de raadsman dus geprepareerd moet zijn, is de opmerking: — Moeilijkheden? Die moet je zelf oplossen. Daar kan geen ander je bij helpen. — Dat lijkt een gezonde opmerking en dat kan het ook zijn. Maar de opmerking is bepaald niet gezond als zij gemaakt wordt door iemand (het is historisch), die naar zijn zeggen al heel wat huwelijksmoeilijkheden had gehad en ze altijd zelf had opgelost: hij was driemaal gescheiden en nu aan zijn vierde huwelijk toe. Toch zal de raadsman in het algemeen grif toegeven, dat men uiteindelijk inderdaad zelf zijn moeilijkheden moet oplossen en zelf zijn beslissingen in 't leven moet nemen, maar hij zal tegelijkertijd duidelijk doen worden, dat men, vóórdat men zijn beslissingen neemt, wel eens graag met een ander zou willen praten en het gehele terrein overzien. Ook hier werken voorbeelden bijzonder instructief en verhelderend. Uit zo'n voorbeeld moet dan duidelijk blijken dat de beslissing door de betrokkene zelf genomen is, maar dat verbreding en verdieping van inzicht toch in het gesprek met de raadsman is ontstaan. We geven hier in het kort zo'n voorbeeld dat ter illustratie zou kunnen worden gebruikt:
Een man leeft al drie jaar gescheiden van zijn vrouw. In de bezettingstijd, toen hij in Duitsland werkte, had zij een verhouding met een ander gehad. Bij zijn thuiskomst heeft hij haar toen de deur gewezen. De vrouw woont nu bij haar ouders, hij bij de zijne. De vrouw heeft spijt van haar misstap en zou graag terugwillen. Nu, na drie jaar, loopt de man met het probleem rond. Hij wéét 't niet meer. Wat moet hij? De ene dag zou hij haar terug willen nemen. De andere dag rijst er weer verzet in hem op. Hij wil er met de raadsman over spreken. De raadsman zal hem nu niet zeggen dat hij wel of niet terug moet gaan. Dat moet de man zelf beslissen. Maar wel hebben ze samen alle kanten van 't probleem besproken. Was het de eenzaamheid die hem naar de vrouw terugdreef of hield hij nog werkelijk van haar? Hoe stond hij nu tegenover de misstap van zijn vrouw? Kan hij 't zien in het licht van de toen geldende omstandigheden? Kan hij 't zien in het licht van het feit, dat wij mensen, onder omstandigheden, allemaal tekortschieten? Wat was het precies dat hem deed twijfelen? Deze en nog veel meer vragen hebben zij samen bekeken. En na enige tijd heeft de man zelf zijn beslissing genomen. In dit geval, dat het huwelijk is hersteld, maar de beslissing had ook anders kunnen zijn.
Aan dergelijke voorbeelden wordt het meestal wel duidelijk dat het van betekenis kan zijn als men in zijn levensproblemen een gesprek met een raadsman kan hebben, maar om de genoemde reactie op te vangen moet de raadsman dan ook over zulke voorbeelden beschikken.
Zoals gezegd, staat in het introductiegesprek de hulpverlening bij individuele moeilijkheden centraal. Dit gesprek heeft echter ook nog andere inhoudselementen. Daarover spreken we een volgende keer. Terwijl er ook nog overblijft de vraag: Hoe gieten we deze inhoud nu in de vorm van een gesprek?

NIEUWS UIT EN OM DE ARBEIDERSKAMPEN

Door de elk laat najaar optredende stijging van de seizoenwerkloosheid onder de landarbeiders is de bezetting der A.W.-kampen weer aanmerkelijk gestegen. De kampen in de Peel en in het Land van Vollenhove liepen vol. Bovendien gingen in de Peel de kampen America en Griendtsveen weer draaien. Raadsman J. v. d. Berg trad daardoor weer in functie. Hij verzorgt nu zelfs twee kampen, n.l. America en Sluis 12. Raadsman v. d. Wulp ging van Sluis 12 naar Griendtsveen over.
Kamp Pikbroek in de kop van Overijssel moest eveneens van raadsman verwisselen. Raadsman Verhoeven, die zeer druk met ander werk bezet was, werd vervangen door raadsman Dijkstra, die op non-actief stond. Dijkstra is er in dit kamp in geslaagd een min of meer permanente gespreksgroep te vormen, die al meerdere malen bijeen is geweest. Het individuele werk wordt daarnaast niet vergeten.
Het Deltakamp te Hellevoetsluis wordt uitgebreid. Men verwacht daar in de naaste toekomst een grote arbeidersbezetting. Er worden drie barakken bijgebouwd. Men is aan het werk reeds begonnen.
In het jaar 1958 werden in totaal 28 kampen door onze raadslieden gedurende het gehele jaar of de periode van het jaar, waarin ze bezet waren, verzorgd.
Tenslotte geven we hier nog enige adresveranderingen en gewijzigde telefoonnummers, met het verzoek aan belanghebbenden ze te noteren.

Sociaal ambtenaar voor de provincies Brabant en Limburg:
W. M. v. d. Krogt, Kantooradres: Orthenstraat 70, 's-Hertogenbosch. Tel. 04100—2551.
Huisadres: Pastoor Schutjesstraat 76-a, Tilburg. Tel. 04250—25454.
Kamp Sevenum B: Tel. 04764—746.
Raadsman A. J. v. d. Wulp: Tel. thuis 04900—12404.
Raadsman J. de Vries, Hulst: Tel. thuis 01140—2826;
kantoor: 01140—2740.

GEESTELIJKE VERZORGING VAN GEDETINEERDEN

Verschenen zijn de jaarcijfers over 1958 betreffende de buitenkerkelijke verzorging van gedetineerden. Ondanks de duidelijke discriminatie van dit werk vertoont ook 1958 een niet onbelangrijke groei. In 1955, het jaar waarin het werk langzamerhand van de grond kwam, legden de geestelijke raadslieden 109 contacten, in 1956 steeg dit aantal tot 391, in 1957 tot 550 en in 1958 tot 678. Op 1 januari 1956 hadden de geestelijke raadslieden contact met 63 gedetineerden, op 1 januari 1957 met 127, op 1 januari 1958 met 153 en op 1 januari 1959 met 180 gedetineerden. Vooral uit de laatste cijfers blijkt, dat stellig nog een vrij grote groep van gedetineerden buiten iedere vorm van geestelijk werk blijft.

Immers in september 1953, toen buitenkerkelijke geestelijke verzorging nog niet mogelijk was, bleken 483 gedetineerden de godsdienstige geestelijke verzorging af te wijzen. Uit een minder omvattend onderzoek, dat enkele jaren later werd ingesteld, mogen we opmaken, dat het aantal godsdienstige geestelijke verzorging afwijzende gedetineerden intussen niet was afgenomen en niets wettigt het vermoeden, dat in die toestand thans ingrijpende verandering is gekomen.
Bewijst de regelmatige groei van de buitenkerkelijke geestelijke verzorging, dat dit werk in een behoefte voorziet, betreurenswaardig is het, dat het door een aantal discriminerende bepalingen in verdere ontplooiing ernstig wordt belemmerd.
Het is wellicht goed de positie nog eens in het kort aan te geven.
Wordt een gedetineerde in een gesticht opgenomen dan moet hij, naar Nederlands gebruik, opgeven of hij tot een godsdienstige gezindte behoort, en zo ja tot welke. Zegt de gedetineerde niet tot een kerkgenootschap te behoren dan wordt hij ingeschreven als G.G. (geen godsdienst). Hij krijgt dan echter geen gelegenheid om contacten op te nemen met een geestelijk raadsman van het Humanistisch Verbond. Voor hem geldt een contactperiode van drie à zes weken, waarbinnen de godsdienstige geestelijke verzorgers hem benaderen om na te gaan of de G.G.-er wellicht toch nog van één van hen godsdienstige geestelijke verzorging wil aanvaarden.
Wijst de gedetineerde na deze contacten de godsdienstige geestelijke verzorging af, dan krijgt hij niet de geestelijk raadsman bij zich, tenzij hij nadrukkelijk om hem vraagt.
Waarom de geestelijk raadsman in die contactperiode de G.G.-ers niet mag benaderen ontgaat hem, en helemaal begrijpt hij niet waarom hij zich niet met de G.G.-er, die na de contactperiode de godsdienstige geestelijke verzorging afwijst, in verbinding mag stellen, met name niet omdat na vier jaren praktijk bij herhaling overduidelijk is gebleken, dat de geestelijk raadsman, niet uit een oogpunt van taktiek, maar op principiële gronden, bereid is de vrije beslissing van de gedetineerde volkomen te respecteren.
Niet alleen geven de jaarcijfers een inzicht omtrent de totale omvang van de buitenkerkelijke geestelijke verzorging, ook voor ieder gesticht afzonderlijk werden de cijfers gepubliceerd. Opmerkelijk daarbij is, dat nog altijd in iets minder dan de helft van de 42 gevangenissen en huizen van bewaring geen of minder dan 5 cliënten per jaar naar de geestelijk raadsman vragen. Daar zijn huizen van bewaring bij die liggen in arrondissementen met een groot percentage buitenkerkelijken. Opmerkelijk ook is het verschil tussen twee huizen van bewaring in een zelfde stad en werkende in hetzelfde arrondissement. In het éne vragen 18 gedetineerden naar de raadsman, in het andere slechts één.
Neen, ondanks de duidelijke groei van het werk, kunnen deze cijfers een ernstig gevoel van onbehagen rond de discriminatie van dit humanistische werk niet wegnemen.
Desalniettemin gaan de 42 vrijwillige geestelijke raadslieden van het Humanistisch Verbond rustig met hun belangrijke werk voort, daarbij grote offers in tijd brengend. Er zijn er heel wat bij die drie à vier avonden per week in een gesticht doorbrengen en meer dan de helft doet dat nu al meer dan drie jaar.

De Stemvork

RUBRIEK VOOR DE SPREKERS

REDACTIEWISSELING

Met ingang van dit nummer heeft onze vriend Schonk de redactie van de rubriek „De Stemvork" neergelegd en is die overgegaan in handen van W. C. Koppenberg, Minervalaan 66 I, Amsterdam-Z.
Sedert juni 1955, dus bijna vier jaren, heeft Schonk het afzonderlijk orgaan voor onze sprekers (later als rubriek in „Kader") geredigeerd en hij heeft dat gedaan op de hem eigen voortvarende wijze. Hij verdient stellig de dank van de sprekers en andere lezers van deze rubriek en ik prijs me als nieuwe redacteur gelukkig op de door hem gelegde basis te kunnen voortbouwen.

W. C. Koppenberg.

DE VERBORGEN VERLEIDERS I

Inleiding.

In de nummers van december 1955, maart en juni 1956 van De Stemvork verscheen een reeks artikelen van de hand van C. H. Schonk onder de titel „Wat bedoelen wij met ons spreken in het verbond?" Mij dunkt nog altijd de meest essentiële vraag voor onze sprekers.
In één van die artikelen wordt opgemerkt: „Want de spreker kan niet anders dan *zijn* inzicht in de samenhang der dingen en *zijn* conclusies geven en die maken niet bij voorbaat aanspraak op algemene geldigheid". Hoewel reeds in dit citaat en ook verder uitvoerig in de verdere inhoud van dit artikel wordt gewaarschuwd tegen een opdringen van een eigen mening aan de hoorders, wordt toch onmiskenbaar erkend dat van de spreker een zekere beïnvloeding van zijn gehoor uitgaat en ik geloof dat wij, sprekers, dat wezenlijk ook willen, zonder nog aan de directe propaganda voor ons verbond te denken. Wij menen toch heel waarachtig dat onze overtuiging de goede is en willen deze onze luisteraars deelachtig doen worden.
Aangezien wij echter ook heel goed weten dat beïnvloeding van de publieke opinie grote gevaren in zich bergt — de voorbeelden liggen voor

het grijpen: Billy Graham, Hitler — moet het voor ons als sprekers een voortdurende zorg zijn om af te wegen in hoeverre onze beïnvloeding al dan niet nog verantwoord is.
Ik geloof dat het daarom zo belangrijk is om ons eens bezig te houden met de overtuigingsmethoden, die rondom in de wereld worden toegepast. Wij denken meestal nog te veel aan een bewuste beïnvloeding van het publiek, waarbij de beïnvloede als bewust mens ook zijn verweermogelijkheden heeft, maar het gevaar is nog veel groter geworden sedert met behulp van psychologen, sociologen en andere deskundigen de beinvloeding via het onderbewuste een rol van betekenis gaat spelen.
In Amerika nemen deze methoden hand over hand toe en het is mij bekend dat nederlandse reclamebureaux ook reeds de opneming van psychologen in hun staf overwegen. Daarom stel ik zo graag aan de orde een boek, dat zich hiermede uitvoerig bezig houdt, geschreven door de Amerikaan *Vance Packard* onder de titel: *„The hidden persuaders"*. Weliswaar gaat het in dit boek grotendeels om de beïnvloeding door de reclame tot het kopen van allerlei artikelen, maar een uiterst lezenswaardig hoofdstuk over de bij de Amerikaanse presidentsverkiezingen toegepaste overtuigingsmethoden laat toch duidelijk zien, dat niet alleen materiële zaken aan de man gebracht kunnen worden, doch zeker ook ideële.
Daarom is het ook voor ons van zoveel belang om iets meer te weten van dergelijke praktijken, niet om ze zelf toe te passen, maar om ze zelf zo nodig bewust te vermijden en zeker om ze waar mogelijk te bestrijden door ze ons publiek onder het oog te brengen. Als we willen waarschuwen, zullen we moeten weten, waartegen wij waarschuwen, willen wij niet gezamenlijk naar de wereld van George Orwell's „1984" afdrijven.
Tot slot wek ik u dan ook gaarne op om ondanks mijn voornemen om u nadere bijzonderheden over dit boek in de komende maanden mede te delen, zelf het boek ter hand te nemen. Het is verschenen bij de uitgeverij H. J. Paris Amsterdam, en kost *f* 9,50. Het is bijzonder boeiend geschreven en u zult het vlot en gemakkelijk lezen.

W. C. Koppenberg.

TER ERNSTIGE OVERWEGING AAN DE RADIO-SPREKERS

„Ik kan me niet onttrekken aan de indruk, dat veel radiosprekers zich niet realiseren, dat zij zich niet moeten richten tot een massaal gehoor van tienduizenden luisteraars, maar tot een ieder van de luisteraars persoonlijk."

Jan Goderie in HVV 2-6-1956.

1. U houdt een toespraak over een geestelijk onderwerp, waarbij de gehele persoon van de luisteraar betrokken wil worden, geen lezing over een wetenswaardig onderwerp, dat een beroep doet op het verstand alleen.

2. Laat duidelijk naar voren komen wat het karakteristiek humanistische is van uw onderwerp.

3. Uw stem klinkt niet in een zaal noch voor een vergadering of college studenten, *maar in de huiskamer*. U voert daar in die kamer een gesprek en dat vereist gewoon, rustig praten.

4. Houdt uw tempo rustig, vooral in het begin en aan het eind. Pauzeer even tussen de zinnen en neem kalm de tijd van overgang bij' een nieuwe alinea.

5. Verander in uw geschreven tekst de zinnen zoveel mogelijk in spreekzinnen door: eenvoudige zinsbouw, bijeenplaatsing van de woorden of zinsdelen die voor 't gehoor bijeenhoren, vermijding van betrekkelijke voornaamwoorden en persoonlijke voornaamwoorden (vooral voor begripsaanduidingen) die dikwijls vervangen kunnen worden door herhaling van 't woord of zinsdeel waar ze op terugslaan. Las van tijd tot tijd een vraag in, ga even over op de gespreksvorm.

6. Vermijd vreemde woorden en boekenwoorden (echter, indien, niettemin e.d.) — gebruik geen abstracte redenaties, die zowel voor de ontwikkelde als de eenvoudige luisteraar auditatief niet te verwerken zijn. Houdt de huiskamer voor ogen! Geef duidelijke voorbeelden ter illustratie. Wees bij ernst niet zwaarwichtig.

7. Begin nooit met de gemeenplaats, dat u maar zo kort tijd hebt voor uw veelomvattend onderwerp. Schenk bijzondere aandacht aan uw eerste zinnen, uw entree in de huiskamer. Ga uit van een bekend geval of een algemene situatie.

8. Breng variatie aan in uw stem.

9. Spreek uw tekst vooraf thuis hardop uit in een heel rustig, echt vertellend tempo. Neem de *tijdsduur* precies. op. Een spreekbeurt van een kwartier vergt een gesproken tekst van 13½ minuut. Als u dat goed gecontroleerd hebt, behoeft u zich voor de microfoon geen zorg te maken over de tijd.

10. Zet in uw tekst duidelijk tussen haken wat zo nodig onuitgesproken kan blijven, b.v. als de uitzending te laat begint en niet later kan beëindigen.

11. Neem apart de tijd op van uw conclusie, het slot van uw toespraak, waarop het uiteraard zal aankomen. Mocht namelijk onverhoopt de tijd die u is toegemeten korter zijn dan die waarop u mocht rekenen, dan weet u hoeveel minuten u nodig hebt voor het slot, dat in elk geval niet achterwege mag blijven.

12. Mocht er een opname van uw toespraak gemaakt worden, vraag dan na afloop of men hem voor u wil afdraaien. *U hoort dan uw eigen stem* en doet daarmee voor een volgende keer uw voordeel.

13. Men is bij de radio meestal wel bereid u even te coachen als u aanvraagt of dit een kwartiertje vooraf kan gebeuren. Dit is aan te bevelen, in geval u voor het eerst voor de microfoon gaat spreken.

VARIA EX CATHEDRA

Niet in Lou, maar ook niet lauw.

Er is lang geleden eens een periode geweest, — ik meen dat het in Frankrijk was, — dat er een groot aantal mensen zich schaarden rondom een spreker, die er bepaalde manieren op na hield om de belangstelling van zijn toehoorders te wekken. Deze uitzonderlijke figuur, die veel weg had van de boetprediker Savonarola uit de vijftiende eeuw, zorgde er altijd voor, dat zijn betogen van achter de katheder spectaculaire gebeurtenissen waren, waarbij hij zijn publiek alles in het gezicht slingerde, wat hem voor de mond kwam. Kennelijk zullen er onder diegenen, die naar deze philippica's gingen luisteren uit behoefte aan vermakelijkheid, ook geweest zijn die met een zekere bewondering voor de gaven van welsprekendheid, de invloed van de spreker hebben ondergaan.
Dat dergelijke extreme figuren altijd een bepaalde populariteit verwerven is bekend. De Franse chansonnier George Brassens geniet zijn bekendheid ook niet door zijn beminnelijk optreden, maar meer omdat hij zich permitteert al naar zijn geluimdheid scheldend of mopperend voor het voetlicht te treden, alvorens zich in een muzikale dialoog met zijn guitaar te begeven. Dit even terzijde, want Brassens is zanger en geen spreker.
Al zou nu de humanist als spreker zich desnoods willen wringen in allerlei bochten, om daardoor een grote publieke belangstelling te bereiken, hij is toch vanuit zijn humanisme gebonden aan één belemmerende voorwaarde: zijn redelijkheid.

De redelijkheid kan nooit een spectaculair karakter dragen. Het zal een uitzondering blijven, dat de redelijkheid kan worden verbonden aan manifestaties van grote omvang. Het is hier misschien van betekenis ons af te vragen of de mens wel voor rede vatbaar is.
Al sedert maanden betreedt in Amsterdam een zekere Lou het podium van een overvolle zaal waar hij in onnavolgbare betogen de blijvende aandacht trekt van tweeërlei soort publiek: zij die zich amuseren om het geheel, en anderen die zich tot ware discipelen van de spreker ontpoppen en zich dan „in Lou" mogen noemen. Deze spreker profeteert vanuit de blote verklaring dat hij de Christus is.
En Lou de Visser als Christus heeft een klankbord dat resonneert in allerlei toonaarden onder de aanwezigen: in hooglopende onderlinge twistgesprekken of neuzentrekkerij. Niet in de zaal, daar heerst Gezag, maar in de koffiekamer. èn later op straat, in de huizen, tot in de koele bedden..... als 't huwelijk ook van mening verschilt.
Of dus de mens wel voor rede vatbaar is? Ik denk van wel, maar de redelijkheid dient zich nu eenmaal niet aan in de sfeer van vlak vertoon. Bedachtzaamheid, overdenking, bezinning of hoe de geaardheid van het humanisme nog meer kan worden aangegeven, groeit alleen vanuit dieper besef, langzaam en zonder overrompelend gepraat.
De humanist blijft vertrouwen in het beroep op de rede. Hij is niet „in Lou", maar ook niet lauw.

d'See-Uyl.